

**Roncsfilm –
vagy mi van ha győztünk?**
magyar játékfilm/filmszatíra, 92 perc, 1992



A *Roncsfilm, vagy mi van ha győztünk?* 1992-ben készült színes, magyar filmszatíra, amit Szomjas György rendezett. 1989-et írunk, a rendszerváltás, vagyis a szocializmus összeomlásának idejét, azonban a film szinte alig utal a történelmi eseményre, de nem is ez a lényeg. A film jeleneteit Budapesten, a mostani Corvinnegyed helyén álló városrészben forgatták. A színhely a Szigony utca lerobbant lakótömbjei és a Gólya presszó, ahol az emberek összejárnak, esznek-isznak (leginkább: isznak), kártyáznak, verekszenek, majd hazamennek, és olyan dolgokat tesznek, amik szép lassan követhetlenné válnak. Szinte mindennap történik valami. A zöldséges hasba szúrja kötekedő vevőjét, Kapa (Mucsi

Zoltán) elcsábítja a Sánta Gizit (Szirtes Ági), Gizi kiteszi a lakásból az albérlőjét, aki bosszúból kirabolja, Béla (Szőke András), a házmester közben túsul ejti a feleségét, míg Halásznéknál féltékenységgel alakul ki családi perpatvar. A Szigony utca 24. lakóit csak az alkohol köti össze és ennek a szenvedélyüknek a Gólya kocsmában hódolnak.

16 éven aluliak számára nem ajánlott.

Alkotók:

- Szomjas György rendező
- Szomjas György, Grunwalsky Ferenc forgatókönyvíró
- Grunwalsky Ferenc operatőr
- Kiss Ferenc zeneszerző
- Kornis Anna vágó
- Stenger Zsuzsa jelmeztervező

Szereplők:

- Szirtes Ági – *Gizi*
- Mucsi Zoltán – *Hunyadi Lajos/Kapa*
- Gáspár Sándor – *Joó Géza*
- Szőke András – *Kisjuhász Béla*
- Badár Sándor – *Ifj. Halász Jenő*
- Rajhona Ádám – *id. Halász Jenő*
- Andorai Péter – *Ádám*
- Pap Vera – *Hajnalka*
- Bánsági Ildikó – *Körzeti orvosnő*

ÉLETRAJZOK



Szomjas György

(1940. november 26. – 2021. április 7.)

Kossuth- és Balázs Béla-díjas filmrendező

Német-olasz-székely gyökerekkel rendelkező családból származik. Budapesten született Dr. Szomjas György és Astuto Beatrix gyermekeként. Felsőfokú tanulmányait 1960-ban a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karán kezdte, majd négy év múlva a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendező szakán folytatta. A diploma megszerzése után, 1968-tól rövid dokumentumfilmeket készített és rendezőasszisztensként dolgozott. 1969-ben bevásztották a Balázs Béla Stúdió

vezetőségébe, amelynek öt évig maradt a tagja, egyik kezdeményezője volt a szociológiai filmprogramnak. A nép- és rockzene iránti vonzalma egész pályafutását jellemzi, magát egy interjúban viccesen „a magyar folk- és rockzene élő veteránjának” titulálta. A hetvenes évektől dolgozott együtt Sebő Ferenc népzenezzel, aki a *Talpak alatt fűtyül a szél* és a *Rosszemberek* című betyárfilmjeinek zeneszerzője is lett. Az 1976-ban bemutatott *Talpak alatt fűtyül a szél* az első Kelet-Európába áthelyezett magyar westernként (eastern) vonult be a filmtörténetbe. 1981-ben mutatták be *Kopaszkutya* című zenés filmszatíróját, amely egy rockbanda történetét meséli el. Szereplői az akkor népszerű kemény rock-, illetve blueszenét játszó P. Mobil és Hobo Blues Band tagjai voltak, egyebek mellett Schuster Lóránt, Földes László Hobo, Deák Bill Gyula, Póka Egon, de a filmvászonon egy rövid jelenetben feltűnt Allen Ginsberg, a beatkorszak legendás amerikai költője is. A rendező 2011-ben elkészítette a nemzedéki kultfilm folytatását is *Kopaszkutya kettő* címmel, a dokumentum- és koncertfilmen a Hobo Blues Band búcsúkoncertje kapcsán a szereplők harminc évvel idősebben és tapasztaltabban beszélnek életükről, pályafutásukról. Szomjas György a nyolcvanas és kilencvenes években társadalomkritikus, szellemes párbeszédekkel tűzdelt filmszatírák sorát (*Könnyű testi sértés*, *Falfúró*, *Könnyű vér*, *Roncsfilm*, *Csókkal és körömmel*, *Gengszterfilm*) rendezte a budapesti munkásvilágról. Ebben az időszakban alakult ki munkakapcsolata Grunwalsky Ferenc rendező-operatőrrel. 1989-ben készítette el *Mulatság* című, első népzenei témájú dokumentumfilmjét, amely a Téka néptáncbórról szólt, 1990-ben pedig országos táncbáztalálkozó helyszínén forgatott (*Szabad a tánc*). Híve volt a táncbáztalálkozó és az autentikus népi zene megörökítésének, amiben kezdettől fogva részt is vett. Számos magyar népzene, énekes és zenekar életpályáját mutatta be, valamint a néprajz fontos alakjairól készített dokumentumfilmeket: ezek közül például a Szászcsávási bandáról és Halmos Béláról, a táncbáztalálkozó első primásáról készült portréja a *Hosszú búcsúban, Válaszúti hegy aljába’ – portré Kallós Zoltán néprajzkutatóról* (2015), *Énekmondó – portréfilm Kobzos Kiss Tamásról* (2015), és színházban is rendezett (*Betyárjáték*, 2016, Nemzeti Színház). Az 1956-os forradalom eseményeit a tizenévesek szemszögéből mutatja be 2007-es *A Nap utcai fiúk* című filmdrámája.

Szomjas György tevékeny szerepet vállalt a filmes szakma érdekképviselési szerveiben. 1995-től egy évtizeden keresztül a Magyar Filmművészek Szövetségének főtitkáráként tevékenykedett, tagja volt a Magyar Filmszemle tanácsának is, 1999-től tagja az Európai Filmakadémiának, 2011-ben bevásztották a Magyar Filmművészek Szövetségének elnökségébe. A hetvenes évek végétől az irányításával működő Kőbányai Amatőr Filmstúdió független vizuális műhelyként meghatározó szerepet töltött be a magyar amatőrfilm-mozgalomban, számos tehetséges művész (Szőke András, Viczkó Tibor) felfedezése, elindítása is az ő nevéhez fűződik. A tanítás azonban kimaradt életéből, mint mondta: meggyőződése szerint a filmkészítés személyes elkötelezettség kérdése, és csak másodlagos, hogy tanulta-e valaki. Többször elnyerte a magyar filmszemle, valamint a magyar filmkritikusok díját, 1985-ben megkapta a brüsszeli Aranykor-díjat. 1986-ban Balázs Béla-díjjal, 1996-ban kiváló művész címmel ismerték el. 2005-ben Kossuth-díjjal tüntették ki következetes és folyamatos, magas művészi színvonalon elkészített hiánypótló, közönségsikert arató játékfilmjeiért, a művészeti közéletben betöltött tevékenységéért. 2021. április 7-én hunyt el, 80 éves korában.

Grunwalsky Ferenc

(1943. május 16. –)

Kossuth-díjas filmrendező, operatőr, forgatókönyvíró



Budapesten született, apja evangélikus lelkész volt. Két évig, 1962–1964 között az ELTE BTK magyar-német szakos hallgatója volt, majd tanulmányait félbeszakítva 1964–1968 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola film- és televíziórendező szakán tanult tovább. 1968 óta a Mafilm rendező-operatőre, évekig Szomjas György, majd Jancsó Miklós munkatársa volt. A két rendezővel való hosszas együttműködése miatt sokan elsősorban operatőrként tekintenek rá, de a fényképezésen kívül sokszor társíróként és producerként is segítette Szomjas és Jancsó munkáját. Jancsó Miklóstól tanulta a szakma „eleganciáját”, a magatartást, műveltséget és a hozzáállást. Jancsóval később is több filmet készítettek együtt, ő fényképezte egyebek között a *Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten* (1999), az *Utolsó vacsora az Arabszürkénél* (2000), a *Kelj fel komám, ne aludjál* (2002) és *A mohácsi vész* (2004) című filmjeit. Szomjas György rendezővel jegyzik egyebek között a *Könnyű testi sértés* (1983), a *Falfúró* (1985), a *Könnyű vér* (1989), a *Roncsfilm* (1992), a *Gengszterfilm* (1999) és *A Nap utcai fiúk* (2007) című filmeket, valamint a *Keleti szél: A film* című dokumentumfilmet (2010). Terebélyes rendezői életművel is büszkélkedhet, maga fényképezi filmjeit, melyeknek nemegyszer forgatókönyvírója is, történetei emberi, történelmi viszonyokat bogoznak. 1970–1974 között a Balázs Béla Stúdió tagja volt. Számos rövidfilm után, első önálló nagyjátékfilmjét, a *Vörös rekviemet* 1975-ben készítette el, amely az 1931-es biatorbágyi merénylet után kivégzett kommunista Sallai Imréről és Fürst Sándorról szól. Rendezőként jegyezte 1984-ben az *Eszmélést*, amely a századfordulón követi egy félárva parasztfiú sorsát, az 1988-ban készült *Egy teljes nap*, majd 1989-ben a bűnügyi témájú *Kicsi, de nagyon erős* című drámája, valamint az 1999-es folytatása, a *Visszatérés*, amely kendőzetlenül mutatja be a kegyetlenséget a magyar valóságban, mindkét film gyilkosságba kényszerülő vagy menekülő emberekről szól. Legszemélyesebb filmje, az 1992-es *Goldberg-variációk* a trilógia záró darabjaként is felfogható, a megrázó alkotás egy öngyilkosságot elkövetett kamasz szüleinek a temetés utáni napját meséli el. Ladányi Andrea táncművésszel két filmet is forgatott, az *Éjféλι maratont* 2001-ben, a *Táncalakit* egy évvel később, utóbbi a Magyar Filmszemlén elnyerte a legjobb látványért járó díjat. A magyar film vizuális nyelvének egyik megújítójaként számon tartott alkotó saját bevallása szerint operatőrként szabadabban érzi magát. Az új technikák egyik legmerészebb felhasználója, így alkalmazta a hordozható videokamerát, amellyel az 1970-es évek közepén Párizsban találkozott. Ő az a magyar operatőr, aki eddig a legtöbb alkalommal nyert a filmkritikusok évenkénti szavazásán.

Nevéhez több sikeres rövidfilm és tévéjáték rendezése is fűződik. Ő volt az *Örökbefogadás* című film egyik forgatókönyvírója, az alkotásért Mészáros Márta a Berliini Filmfesztivál történetében első rendezőnként kapta meg 1975-ben a fődíjat, az Arany Medvét. Az operatőr-rendező 2003 és 2009 között a Magyar Mozgóképi Közalapítvány (MMKA) kuratóriumának elnöke volt, e tevékenysége mellett nem rendezhetett, csak operatőrként dolgozhatott. Korábban tanított a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, és részt vett a Magyar Filmszemlék megszervezésében. Színészként is láthattuk a *Szevasz, Vera!* (1967), az *Idő van* (1986) és a *Tiszta lap* (2002) című filmekben. Művészi munkásságát 1989-ben Balázs Béla-díjjal, 1997-ben érdemes művész címmel ismerték el. A Kossuth-díjat 2004-ben vehette át mint „a filmszakma egyik legkreatívabb egyénisége, aki a magyar valóság különös területeit dolgozta fel, hosszú éveken át a magyar film vizuális nyelvének megújítójává vált; a videotechnika filmszerű alkalmazásának magyarországi úttörője, egyik kidolgozója”. 2010-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagja, s ugyanebben az évben ítelték neki a Magyar Mozgóképi Mestere művészeti díjat, kiemelkedő művészi alkotó tevékenységén túl a szakmai közéletben végzett áldozatos munkájáért is.



Szirtes Ági

(1955. szeptember 21. –)
Kossuth-díjas színésznő

Életét az első pillanattól végigkísérte a színház, hiszen édesapja, Szirtes Ádám Kossuth-díjas színész, keresztapja a tragikus sorsú színészlegenda, Soós Imre volt. Szirtes Ági gyerekkorától a színészi pályára készült, a Színház- és Filmművészeti Főiskolán 1978-ban végzett, majd Kecskemétre a Katona József Színházhoz szerződött. 1979-1982 között a Nemzeti Színház tagja volt, majd 1982-ben alapító tagként csatlakozott a budapesti Katona József Színházhoz. Már a legelső előadáson, Csehov *Manójában* színpadra lépett, a színház alapításának 25. évfordulóján készített statisztika szerint a Katonában ő játszotta a legtöbb szerepet. A teátrum legnagyobb szériát elérő színműveiben (Csehov: *Három nővér; Ivanov*) és a színház történetének legjátszottabb darabjában, Egressy Zoltán 1998-ban műsorra tűzött *Portugáljában* is szerepelt. Werner Schwab *Elnöknők* című művében – másik két kiváló színésznő, Csákányi Eszter és Pogány Judit társaságában – csaknem két évtizedig csillogtatta meg tehetségét. Szirtes Ági vágyait úgy fogalmazta meg, hogy jókat szeretne játszani, nehezeket és sokat. Nagy erővel, hitelesen formál meg karakter szerepeket, néhány szóval vagy akár szavak nélkül is képes sorsokat teremteni, rövid epizódban teljes életet bemutatni. Drámai és komikus szerepben egyaránt kiváló. Gyakran kelt életre nehéz sorsú asszonyokat, nyers, harsány figurákat (emlékezetes a *Portugál* állandóan részeg falusi asszonya, aki az „iszom egy fröcsikét” mondat után kerékpárjával minduntalan elesik és káromkodik). A színházat és a filmet is szereti, de véleménye szerint a kettőt nehéz összehasonlítani: az elsőben az alapos próbafolyamatot, az utóbbiban a spontaneitást kedveli. Számos filmben (*Egy erkölcsös éjszaka, Nem élhetek muzsikaszó nélkül, Falfűró, Roncsfilm, Portugál, Hippolyt, Magyar szépség, Szezon, Az ajtó*) és tévéfilmben (*A Csillagszemű, Régimódi történet, A nyugalom, Égi madár*) szerepelt. 2007-ben a Tarr Béla rendezte *A londoni férfi* című filmben (amely Georges Simenon bűnügyi regényéből Krasznahorkai László forgatókönyve alapján készült) úgy nyújtott maradandó alkotást, hogy meg sem szólalt a filmvásznon. Ezután a Kertész Ákos regénye nyomán forgatott *Tabló – Minden, ami egy nyomozás mögött van!* című krimiben állt a kamera elé, alakításaiért 2009-ben elnyerte a magyar filmkritikusok legjobb női epizódszereplő díját. A színház és film mellett gyakran szinkronizál is. Művészete elismeréseként 1988-ban Jászai Mari-díjat kapott, 2000-ben az érdemes művész címmel, 2008-ban pedig Kossuth-díjjal tüntették ki „klasszikus és kortárs művekben nyújtott átütő erejű alakításaiért, különösen a társadalom perifériájára szorult emberek hiteles megformálásáért”. Színházi és filmes szerepeiért számos fesztiváldíjjal ismerték el: 1993-ban a filmszemle díját, 1999-ben a színházi találkozó legjobb női alakítás díját, 2000-ben a legjobb mellékszereplő díját kapta, elnyerte a színikritikusok (1999) és a filmkritikusok díját (2001, 2009). Édesapja, Szirtes Ádám írásaiból könyvet adott közre *Életünk, életem!* címmel. Szirtes Ági lánya, Pálmai Anna a családi tradíciók folytatója, szintén színésznő és a budapesti Katona József Színház tagja, ők ketten több alkalommal léptek együtt színpadra.

Mucsi Zoltán

(1957. szeptember 9. –)
Jászai Mari-díjas színművész

Abonyban született, id. Mucsi Zoltán és Kelemen Irén gyermekeként. A Budapesti szakmunkásképzőben géplakatos végzettséget szerzett, majd leérettségizett. Dolgozott, mint géplakatos a Hajógyárban, illetve a Magyar Államvasutaknál, de a Magyar Posta alkalmazásában is hírlap-kézbesítőként. Bár eredetileg futballistának készült, budapesti évei alatt szerelmese lett a színház világának, ezért jelentkezett a Színművészeti Főiskolára. Többszöri próbálkozás után sem sikerült felvételt



nyernie. (Színészi pályája egy Kötövis nevű irodalmi színpad keretein belül kezdődött, ahová barátja révén került be, itt figyeltek fel a tehetségére.) Színészi pályáját 1979-ben a szolnoki Szigligeti Színházban kezdte mint segédszínész, melynek tagja volt 1995-ig. 1996-ban többedmagával alapította meg a Bárka Színházat, ahol 2001-ig volt a társulat tagja. 1999-ben a Jancsó Miklós rendezésében elkészített *Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten* című film által országos ismertséget szerzett, továbbá itt vált közönségkedvencé a Kapa-Pepe páros Scherer Péterrel. 2002-ben tagja lett a Krétakör Színház társulatának. 2003-ban a *Kontroll* című film miatt hatalmasat nőtt a népszerűsége. 2005-ben Scherer Péterrel egy új páros szerepébe bújtak, az *Egy szoknya, egy nadrág* című filmben Kuplung és Csumpi karaktereit formálták meg. Később az *Egy bolond százat csinál* (2006) és a *Papírkutyák* (2009) című produkcióban is együtt dolgozott a páros. 2008-tól ismét a Bárka csapatának tagja lett, egészen a színház 2014-es megszűnéséig. Második Bárkás korszaka alatt kezdett el forgatni a Magyar Televízió által sugárzott *Munkaügyek* (2012-2017), illetve a Tóth János (2017-2019) című sorozatok stábjával. Alapító tagja a napjainkban aktívan működő Nézőművészeti Kft. nevű társulatnak. Jelenleg szabadúszó színész, rendező, darabjai megtekinthetők Budapesten a Madách-, Szkéné-, Thália-, és Centrál Színházban, valamint a tatabányai Jászai Mari Színházban. Több filmben és színdarabban játszik.



Gáspár Sándor

(1956. április 9. –)

Kossuth-díjas színművész

Édesapja Gáspár Sándor boltvezető, édesanyja Simon Erzsébet könyvelő volt. Gáspár Sándor szentesen nevelkedett, a Horváth Mihály Gimnázium fizika-kémia szakos osztályában érettségizett. A katonaság után kezdte meg tanulmányait a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Miután 1979-ben lediplomázott, a Vígszínházhoz szerződött, ahol három évadot töltött. 1982-ben alapító tagja a budapesti Katona József Színháznak. 1987-től szabadúszó színművészként dolgozott.

Alapítótagja volt az 1993-ban Töröcsik Mari által alapított, rövid

életű Művész Színházának, majd az annak tagjaiból alakult Kelemen László Színkörnek, amelyet 1998-ban Márta István fogadott be az Új Színházba. 2000-tól 2011-ig az Új Színház, majd két évad erejéig a Nemzeti Színház művésze volt. 2013 óta a székesfehérvári Vörösmarty Színház társulatának oszlopos tagja. Dinamikus egyéniség, sokoldalú jellemábrázoló tehetsége a klasszikus és kortárs színművekben egyaránt megmutatkozik. Főiskolai mesterein, Horvai Istvánon és Kapás Dezsőn kívül számos neves rendezővel – Zsámbéki Gáborral, Taub Jánossal, Valló Péterrel, Szász Jánossal, Alföldi Róberttel – dolgozott már együtt. Több mint 90 bemutatót mondhat a magáénak, legnagyobb sikerét Raymond Queneau abszurd darabjában, a *Stílusgyakorlatok*ban aratta. Bán Jánossal és Dörner Györggyel több tucat stílusban adták elő ugyanazt a rövid alaptörténetet fergeteges humorral (a három színészt még főiskolás korukban tudatosan „rakták össze” tanáraik). A *Stílusgyakorlatok*ban Bán János a lírai groteszk figurát, Dörner György az ironikus rezonőrt, Gáspár Sándor az ösztönös férfit keltette életre. Az ősbemutató – vizsgadarabként – 1982-ben a színművészeti főiskolán volt, az előadások a Katona József Színházban folytatódtak telt házzal, a hatszázadikat már a Komédiium Színházban tartották, ezzel a *Stílusgyakorlatok* minden idők leghosszabb magyar színpadi sikersorozatának bizonyult. Gáspár Sándor a Komédiium színpadán egy másik, 400 előadást is túllépő darabban, Mrozek *Striptease* című komédiában is játszott Eperjes Károllyal. A színpadon kívül több mint 60 játék- és tévéfilmben játszott. Két első filmes debütálása volt: *Az erőd* című film Lauro szerepében, és harmadéves főiskolásként Gyarmathy Livia *Minden szerdán* című filmjében, utóbbiban Jiří Menzellel játszhatott együtt. A legtöbbet Grunwalsky Ferencsel forgatott – akitől sokat is tanult – és sokat dolgozott együtt többek között Molnár Júliával, Koltai Róberttel, Rudolf Péterrel. Öccse, Gáspár Tibor is színész. Bánsági Ildikó színésznővel kötött házasságából két gyermeke született. Művészi munkássága elismeréséül 1986-ban Jászai Mari-díjjal tüntették ki, 1999-ben lett érdemes művész. A Kossuth-díjat 2009-ben vehette át sokoldalú, művészi munkásságának elismeréseként. Főbb filmjei: *Az erőd* (1979), *Falfúró* (1985), *Csók, anyu* (1986), *Csapd le csacsi* (1990), *Roncsfilm* (1992), *Woyzeck* (1993), *A miniszter félrelép* (1997), *Magyar vándor* (2004), *Delta*

(2007), *A hetedik kör* (2008), *Égi madár* (2011), *Pillangó* (2012) *Üvegtigris* (2001), *Üvegtigris 2.* (2006), *Üvegtigris 3.* (2010), *Kincsem* (2017), *Vándorszínészek* (2018)

Szőke András

(1962. október 11. –)

Balázs Béla-díjas filmrendező, forgatókönyvíró, operatőr, színész

Szentesen született. A Horváth Mihály Gimnáziumban Bácskai Mihály színészosztályába járt, több amatőr színházi csoportban játszott. 1981-ben Budapestre költözött. Jelentkezett a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, de nem vették fel. 1981-87 között a két legfontosabb független filmes műhelyében dolgozott: a Szomjas György vezette Kőbányai Filmstúdióban, majd 1990-től 1991-ig a Közgáz Vizuális Brigádban. A csoport tagjaként a Tilos Rádió munkatársa is volt. 1995 és 1999 között rendszeres műsora volt. A Magyar Független Film- és Videoszövetség tagja, 1992-ben pedig a főtársa. Több mint harminc amatőr filmet készített már, melyek zöme alacsony költségvetésű. Az igazi sikert és elismerést a *Vattatyúk* (1990) hozta meg számára. A filmet Dobos Máriával és Ferenczi Gáborral közösen készítette 1990-ben. Ebben egy üzemi menza konyháján egy aranytojás tűnik fel, majd később el, miután valaki azt állítja, hogy megette azt. Az *Európa Kemping* (1991) című filmszatíra rendezésében a cselekményvezetés fő elemének a nyomozást megtartva (két rendőr inkognitóban egy strandon egy állítólagos dinnye nagyságú elrejtett bomba után nyomoz) azt burleszkelemekkel dúsitotta. Az 1992-es, Zsigmond Dezső és Erdélyi János rendezte *Indián tél* című, megtörtént eseten alapuló filmben (egy ember, akit a falu különcsége miatt kiközösít, kivonul a határba és indián módra kezd élni) Törőcsik Marival és Eperjes Károllyal játszik együtt. 1994-es filmjében, a *Kiss Vakondban* egy mesét, a hetvenes évek népszerű csehszlovák rajzfilmsorozata, a Kisvakond főhősének kalandjait dolgozta fel, aki emberré változik, egy ideig így él, majd újra vakond lesz. Szereplője és társírója volt a rendszerváltás előtti és utáni időszak veszteségeit megjelenítő *Roncsfilm*ben. A Dárday István és Szalai Györgyi készítette 1993-as *Nyugattól keletre, avagy a média diszkrét bája* című road movieben Apró szerepében tűnik fel. Iváncsák Béla áru fuvarozó néhány szakadt alakkal egy hátrahagyott GAZ-66 platón szállít egy kikapcsolhatatlan és elpusztíthatatlan óriás-gyártmányú ORION tévét Budapestről egy isten háta mögötti délmagyarországi faluba. A televízió alatt meg fegyvereket csempész le a határra a délszláv háborúhoz. A film ügyefogyott szereplői a reklámokat ontó televízióval együtt átrobognak a rendszerváltás idején Magyarországon vizuális világán. Az 1994-es Magyar Filmszemlén Szőke a szerep megformálásáért megkapta a Fővárosi Önkormányzat Díját. Szinte mindig feltűnik szereplőként is a filmjeiben, állandó szereplőtársával és barátjával, Badár Sándorral egyetemben.

A kétezres évek közepére Szőke András - barátjával, Badár Sándorral együtt - kitört az underground filmvilág relatív ismeretlenségéből, híresség lett: állandó szereplője lett (lettek) reklámoknak (Szőke Kapitányként), talk-show-knak, stand-upoknak és hasonló médiaeseményeknek. Amatőrfilmek helyett komoly mecénatúrára is hajlandó producerek (mint például Sándor Pál) segítségével több nagyobb költségvetésű filmet is forgatott pl. *Zsiguli* (2004), *Hasutasok* (2007). 2006-tól videoblogolt, előbb a Blogteren, majd onnan távozva Hegyi Zsolttal közösen létrehozták az Estiskolát, ami egy fotós-videós közösségi oldal, leckékkel, elemzésekkel, filmétüdökkel. 2010-től eltávolodott a közösségi munkától, a csapat új néven - Látszóter - folytatta a munkát. 2007-2016 között hétfő délelőttönként *Szőke rádiózik* címmel saját műsora volt a Tilos Rádióban, melyet Taliándörögdon készített. 2008 júliusában önálló műsora indult a Duna Televízióban *Szőke Duna* címmel, ahol a vidéki életről beszélt. Sajátos humora és jellegzetes kinézete révén a színpadon, filmen és a televízióban is egyaránt sikeres egyéniség. 1990 óta Taliándörögdon él, ahol a helyi plébánossal, Illés Sándorral együtt közösség-szervezéssel és egy rendhagyó helytörténeti múzeum, az Ősök Háza „projekten” is dolgoznak. Fiait, főleg rossz sorsú, pl. nevelőintézeti gyerekek vizuális nevelésével is foglalkozik, eredményesen. Könyve: *Fejbenfilm (Forgatókönyv)* (2005). Munkásságáért 1993-ban Balázs Béla-díjban részesült, 2006-ban Karinthy-gyűrűt adományoztak neki.



KULISSZATITKOK, ÉRDEKESSÉGEK

- ❖ A film 1992. december 11-én került bemutatásra.
- ❖ Szomjas György és írotársa, Grunwalsky Ferenc a forgatókönyvet újságcikkek, városi pletykák, helyi lakosok által mesélt történetek, rendőri és ügyészségi jelentések felhasználásával írták. „A Roncsfilm annak idején megtörtént sztorikból, újságban olvasott bolond ügyekből állt össze (a disznó, amit felfújtak és felrepült; a kutya vagy a hölgy harapott? esete és hasonlók), amiket lenyomoztam. Kikértem a bíróságról a megfelelő iratokat, mert addigra ezek a dossziék már irattárba kerültek. Volt egy nagyon kedves titkárnő a legfelsőbb bíróságról, aki előhozatta nekem ezeket a paksamétákat. A dossziékból – a „kutya, vagy a hölgy harapott-ügy” nagyon vastag akta volt – mazsoláztam ki a legjobb szlogeneket, mondásokat. Ebből raktunk össze egy valamelyest folyamatos történetet, bár, aki odafigyel észreveszi, hogy ezek többé-kevésbé önálló kis epizódok.” „... a legjobb dumákat egyébként a bírósági papírokból írtam ki, miután lenyomoztam az újságban olvasott eseteket. Innen jött az ötlet, hogy a szereplők néha úgy szólaljanak meg, mint a riportokban. Ez is az elidegenítés egyik formája, kizökkent kicsit a történetből.” A *Roncsfilm* epizódokból épül fel és azokat dolgozták össze Grunwalskyval.
- ❖ A forgatásra eredeti helyszíneken került sor: a Práter utca és a Szigony utca környéke, a Bókay János utcai Gólya presszó, a mellette található grund/telek, ahol a disznó legelészett. Mellette pedig egy földszintes ház, ahol Szőke András házmesterkedett. Ezek a helyszínek Szomjas más filmjeiben, mint pl. a *Könnyű testi sértésben* is megjelentek.
- ❖ A VIII. kerületben a Bókay utcában volt a Gólya presszó legendás kis épülete. 1906-ban is már vendéglő működött az épületben. A Gólya éttermet hosszú ideig a Kelet-Pesti Vendéglátó Vállalat üzemeltette, a rendszerváltás után alakult át presszóvá. Kultikus, alternatív törzshely volt. A Corvin negyed felépülésével az egész környék arculata megváltozott, a Gólya épületét eladták és elbontották, helyére modern társasház épült.



A Gólya presszó

- ❖ A filmben szereplő profi színészek (Szirtes Ági, Bánsági Ildikó, Andorai Péter stb.) mellett akadtak amatőrök és civilek is: Szőke András, Badár Sándor, Éles István és Fábry Sándor humorista. Éles Istvánnak, a híres hangutánzó humoristának ez az egyetlen filmszerepe. Bikácsy Gergely író, filmtörténész, filmesztéta több Szomjas György filmben is feltűnik kisebb szerepekben. Megadott keretek közt szabadon improvizálhattak is.

- ❖ Szőkével és Badárral a Kőbányai Stúdióban találkozott. Szőke Andrásról, Badár Sándorról és Mucsi Zoltánról a következőket nyilatkozta: „Szőke akkor került fel Budapestre szobafestőként, majd mozikarítóként dolgozott. Filmet is terveztünk ezzel kapcsolatban, forgatott éjszaka a körúti Híradó moziban. Ő hozta le a Badárt, aki akkor még forgalmista volt a szentesi állomáson. A Kőbányai Stúdióban kezdtek filmeket csinálni, így kerültek be a *Roncsfilmbe* is. Mucsira a Grunwalsky Feri hívta fel a figyelmemet. Később Mucsi vezetett el Scherer Péterhez, aki a *Gengszterfilm* előtt nem játszott filmekben. A híres Kapa-Pepe páros tehát nem Jancsónál, hanem nálam, a *Gengszterfilm*ben állt össze először. Jancsónak is Grunwalsky ajánlotta őket, mert neki is ő volt az operatőre.”
- ❖ A legtöbbet a Bélát alakító, a stáblistán dialógíróként is feltüntetett Szőke András improvizált a filmben. A legtöbb jelenet meg volt írva, de az a jelenet, amikor Szőke a levest eszi és az életéről beszél, improvizáció. Szomjas csak annyi instrukciót adott a jelenet előtt: „eszed a levest és nagyon rossz kedved van”. Attól kezdve minden, amit csinált, ő találta ki.
- ❖ A *Roncsfilm* dialógusainak nagy részét Szőke András írta. A film egyik fő helyszínén a Gólya kocsmában hangzik el Szőke néhány különlegesen jó és eredeti poénmondata, dialógusa. Szomjas engedte és biztatta is, hogy saját szavait és mondatait használva valósítsa meg az előre elhatározott és kitervelt jeleneteit.
- ❖ Szomjas könnyen tudott és szeretett is amatőr, illetve hivatásos színészekkel együtt dolgozni, példaként említi a film egyik nagyon jól sikerült a „Béla én vagyok” jelenetet, melyet Szőke András Bánsági Ildikóval játszik együtt.



- ❖ Szirtes Ági a filmben sántít, időnként megkérdezte a rendezőt, hogy melyik lábára sántít, ő csak annyit mondott „nem emlékszem, de csináld, ahogy jólesik”.
- ❖ Grunwalsky Ferenc képei a filmben kollázszerűek, a roncsolás jegyében születtek. Szomjas csak „csálának” hívja ezt a technikát, amelyet Halász Mihállyal, a *Rosszemberek* és a *Kopaszkutya* operatőrével fejlesztettek ki. Grunwalsky szűrők alkalmazásával, szolarizációval, döntött kameraállással, a jelentéktelen részletekre vagy a groteszkül felnagyított emberi testrészekre fókuszál. Mindez eltávolítja a nézőt az eseményektől. Kollázshatást fokozzák a tűzfalakon megjelenő graffitik is.
- ❖ A *Roncsfilm* kultuszfilmmé vált, dialógjaiból szállóigék, korábban csak szűk rétegek által ismert színészeiből (Szőke András, Badár Sándor, Mucsi Zoltán) a magyar film meghatározó alakjai lettek.
- ❖ Dialógok, szállóigék:
 - Lajos: „Az úr már vérző hassal érkezett a helyszínre.”
 - körzeti orvosnő: „Béla! Én vagyok!” Kisjuhász Béla: „Béla? Béla én vagyok!”

- Lajos: „Megálljon kedves uram, fizetni is kell!” Kisjuhász Béla: „Visszatettem.” Lajos: „Megöllek, a kurva anyádat!”
- ifj. Halász Jenő: "Ég a fater!"
- Lajos: „Te szarosok!”
- szomszéd: „Negyvenkettes lába van, de az esemény idején – illetve alkalmával – negyvenegy és feles méretű, gömbölyített orrú fekete cipőt viselt.”
- szomszéd: „A ribizlibor az a kerti asztalon volt, nem pedig a K. Sándorné ablaka alatt álló kisméretű, műanyag lappal fedett hokedlin!”
- Kisjuhász Béla: „Szar az egész.”
- Joó Géza: „Ez nem nemi erőszak, ez rablótámadás!”
- Kisjuhász Béla: „Elkaplak Centrum Áruház!”

❖ A *Roncsfilm*nek több mottó/alcím ötlete is volt: „egyszer csak azt vettem észre, hogy bár elmentek az oroszok, és itt a szabadság, az emberek mégis kést szúrnak egymás hátába. Ezért is született meg a *Roncsfilm* mottója: *Mi van, ha győztünk?* Más ötletünk is volt: *Mindenki mindenki ellen, Csúfak vagyunk és gonoszak, Az évszázad éve.* Erre az évre utalva raktunk be egy híradórészletet a berlini fal ledöntéséről. Amire rímel, hogy a munkások is ledöntik a falat, amikor nem kapják meg a reggeli felesüket, mert zárva a kocsmá. Nagyon neki tudnak indulni a magyarok, ha nem jutnak hozzá a reggeli feleshez.”

❖ További alcím-ötletek:

- Ezerkilencszánnolcvankilenc
- A ledőlt fal árnyékában
- Szakadt ország – szakadt film
- Egy év gyilkosság
- Gizi – Kapa
- Békés átmenet idegrohammal

❖ A rendszerváltás utáni közhangulatra rezonáló *Roncsfilm* azonnal megtalálta közönségét, a Metró moziban három és fél éven át folyamatosan műsoron tartották.

❖ Szomjas a filmet többször megnézte közönséggel, és azt tapasztalta, hogy azért hatott annyira a nézőkre, mert felismerték a vásznon azokat az attitűdöket, azokat a szituációkat és figurákat, amelyeket maguk körül láttak a pesti utcán.

❖ A *Roncsfilm* nem csak kor-, hanem helytörténeti dokumentum is: az egykori városrész helyén ma már modern iroda- és lakóházak állnak.

❖ 2016-ban Szomjas Györgyben felmerült az az ötlet, hogy folytatná a filmet *Roncsfilm Kettő* címen. Összehívta a kulcsembereket, Szőkét, Badárt, Kapát, Pepét és Hobót, akikkel *A Gólya és a velnessz disznó* címmel készítettek volna egy előfilmet, amelyben sztorizgattak volna a Gólya presszóban. Ezekből a történetekből és másokból, amelyeket közben Cserna-Szabó Andrással gyűjtöttek, felépítették volna a *Roncsfilm Kettő*-t. A filmek társadalmi finanszírozásból készültek volna, de nem valósultak meg.

RONCS FILM

Szereplők: Szirtes Ági, Mucsi Zoltán, Gáspár Sándor



Szereplők: Szöke András, Andorai Péter, Bácsági Ilkó

Itt nem lesz többé macskakövön kutyauszítás ...

Fényképezte: Grunwalsky Ferenc
Rendezte: Szomjas György

A film plakátja

FILMELEMZÉS

A *Roncsfilm* a józsefvárosi Szigony utca egyik bérházának lakóiról, illetve a közeli Gólya presszó törzsvendégeinek mindennapjairól szól. Szociális kiindulópontja a szegénység, a lecsúszottság, az alkoholizmus, a vandalizmus. A film tulajdonképpen nem is egy történetet mesél el, hanem a hely köré csoportosuló emberek életének epizódjait: állandó a szereplőgárda, de a főszerepek és a mellékszerepek epizódonként váltakoznak. A film többek között azért érdekes, mert ettől a szociális valóságtól stilizációval emelkedik el, melynek segítségével helyenként elmélyíti, máshol kinevetteti ezt a mélynyomort. A film egy kisebb méretű, de szimbolikusnak tekinthető falrombolással kezdődik. A film első hat percénél talán még sehol sem fogalmazták meg szomorúbban a rendszerváltást. Egy kis csoport várakozik a város lepukkant körzetében található kocsmá előtt, s mivel nem tudnak bejutni, végül közös erővel ledöntik az udvart elzáró falat. Miközben odabent megisszák jól megérdemelt felesüket, a tévében a berlini fal ledöntésének képkockáit látjuk. A két faldöntés egymás mellé állítása önmagáért beszél: a Berlinben leomló fal kivezet egy új, szabad világba, a Budapesten ledőlő azonban csak még beljebb juttat, a nyomorba és kisserűségbe. A falbontás inkább a vandalizmus, mint politikai szabadság szimbolikus kifejeződése. Konkrét célja a telekhatár megszüntetésével, hogy a szomszédos italmérés könnyebben megközelíthető legyen. A jelenet mintha rögtön meg is adná a választ a film ironikus alcímében (*vagy mi van ha győztünk?*) feltett kérdésre. A rendszerváltozás szele őket nem érinti meg, dagonyáznak tovább a nihilben, mintha mi sem történt volna. Ez a film belülről, iróniával, mégis szeretettel ábrázolja a roncs emberek roncséletét, amelyből nincs kitörés, amelyet még a rendszerváltás sem tud megváltoztatni. Szomjas *Roncsfilmje* nem a benne ábrázolt szegénység, lepusztultság miatt nyomasztó film, hanem az érzelmek leépülése miatt. A film szereplői annak ellenére, hogy látszólag olaszosan harsány utcai életet élnek, cseppet sem közösségi lények, végletesen magukba vannak zárva, a kommunikációnak mindössze két formáját ismerik, a hirtelen felindulásból elkövetett párzást és a testi erőszakot. Szolidaritás helyett a gyűlölet gravitációja tartja egybe őket, mindenki folyamatos harcban áll mindenkivel. „Mindenkivel harcol mindenki ellen [...], a Nagy Berlini Fal végre ledől, de a hirtelen változás mindenkit megzavart, s ököllel és késsel egymásnak esnek” – meséli Szomjas. Ebben a közegben a feszültség pillanatok alatt robban, a Totó-szelvény kitöltése, a piaci alkudozás, az udvari veszekedés, a féltékenységi vita kérésbe torkollik. A kitörési kísérletek vége kontrollálatlan agresszió: ifjabb Halász Jenő felgyújtja saját apját, Kisjuhász Béla, a házmester saját feleségét túsul ejtve tör-zúz. Amilyen roncs itt az élet, ugyanolyan roncs maga az erőszak is: hamar saját paródiájává fordul át. Béla egy vágyalom-jelenetben váratlanul táncra perdül a megszéldítésére érkező doktornővel, Lajos (Blaskó Péter) hátában késsel besétál a kocsmába, italt rendel, kedélyesen elbeszélget Ádámmal, sőt még ő segít, amikor az rosszul lesz.



kedélyesen elbeszélget Ádámmal, sőt még ő segít, amikor az rosszul lesz.

A roncsfilm meglehetősen eseménydús kavargásában valójában nem történik semmi. Sem a hősök, sem a közösség nem jut ötről a hatra. A rombolásban valójában öröm sincs, mert annyira a mindennapi élet, a kommunikáció része, hogy nem kötődnek hozzá különleges érzelmek. Életképeket látunk, a roncsstelepi élet cseppet sem idillikus képeit. Az igazi drámának mindig van – legyen bár mégoly tragikus – megoldása. A roncsfilmekben azonban a cselekvés nem vezet sehová. Se felfelé, se lefelé. A roncsfilm dramaturgiájának lényege, hogy egyetlen cselekedetnek sincs következménye, sem a betörésnek, sem a kérésnek,

sem a túszejtésnek. Nem azért, mert a filmbéli rendőrség korrupt vagy tehetetlen, hanem mert ebből a világból nem vezet kiút, ennek a helyzetnek nincs megoldása. Mert senki sem akarja (mert, ha akarná se tudná) megoldani. A roncsfilm hősei belakják a lakhatatlant, elviselik az elviselhetetlent. Akár Poci, a városi disznó, aki a betonon legel. A szereposztás kiváló, a profi és az amatőr színészek közül szinte kivétel nélkül mindenki nagy nevet birtokol a színészi szakmában. Rendkívül hitelesen alakítják a lecsúszott egzisztenciákat, mintha a Józsefváros valamennyiüknek természetes közege volna. A film vállaltan szórakoztatni szeretne, és a színészi játékban rejlő szándékos túlzásokkal egyszerre neveteti ki a magyar gettó lakóit, másrészt túl is mutat a gettó világán, és megpróbál egyfajta kor-, illetve társadalomképet adni ezekről a furcsa időkről. A film naturalista, bürleszkelemeket használva, gúnyos szűrőn keresztül ábrázolja a nyomort, amely szó szerint társadalomkritika. A film felhasználja az akkor még viszonylag frissnek számító videotechnikát a filmképek manipulációjához. A kép átszínezése, kimerevítése, vagy a hibát imitáló hullámzások formanyelvi megfelelői az ábrázolt valóságnak. A film képei kollázszerűek, illetve a roncsolás jegyében születtek. Grunwalsky kaotikus, ferde és helyenként szándékosan roncsolt képei kizökkentik a nézőt, de jól illusztrálják a közeget, és azt a szellemi, erkölcsi és fizikai nyomort, ami a szereplők életterét uralja. A kollázshatást és a reflexivitást fokozzák a tűzfalokon megjelenő, gyakran Szomjas korábbi filmjeire utaló graffitik. A zajok és zörejek is fontos szerepet kapnak más-más értelemben. A filmben vissza-visszatérő reklámbetétek az ironikus reflexivitást erősítik, amelyek a berlini fal jelenetéhez hasonlóan didaktikusan ellenpontozzák a filmben megjelenő „hiányt”, legyen az pénztelenség (Postabank), lerobbant technika (SZÜV- számítógépek), röghöz kötöttség (autóreklámok), nyomor vagy akár az amatőr színjátszás (hollywoodi álom). Ezek a reklámok köszönőviszonyban sincsenek a szereplők életével, viszont a késő Kádár-kort felváltó korai piacgazdaságot egyedül a folyton-folyvást harsogó reklámok jelzik, semmi más.

Szomjas a forgatókönyvet városi pletykákra, újságcikkekre, helyi lakosok által mesélt mikrotörténetekre építi. A *Roncsfilm* egymásba fonódó groteszk anekdoták füzére. A rendező azt a dramaturgiai trükköt használja a filmben, hogy a kisebb-nagyobb csetepatékat a szemtanúk a nyomozónak (Fábry Sándor), illetve a kamerába nézve idézik fel, mintha csak egy televíziós bűnügyi műsornak nyilatkoznának. Ezek a nyilatkozatok néha ellentmondanak a valóságnak. Korjellegzetesség az is, hogy nem az állami tévé megy ki közvetíteni, hanem a kábeltévé. Ebben az időszakban terjedtek el a kereskedelmi rádiók, kábeltelvíziók különböző csatornáit, melyeken amerikai sorozatok (pl. *Knight Rider*) mentek, és mindenki azt nézte. Miközben a szereplők folyton egymás torkának ugranak, a történetben fel-felbukkanó, békésen szemlélődő disznót csak a történet végén áldozzák fel. A gázzal elkábított, felfújt lufiként magasba szálló, majd ott kidurranó malac mintha a hiú remények jelképévé válna. Nem is következhet utána már más, mint egy tömegverekedés, amelyben a lakók szétverik utolsó mentsvárukat, a Gólyát is. Így válik egész Magyarország szimbólumává a romos kocsmá, ahonnan Kapa és Gizi kisántikálnak a film végén – egy nem túl sok reménnyel kecsegtető holnap felé. A film a „nyolcvanas-kilencvenes évek életmódváltásának hiteles lenyomata, nem politizáló film, mégis benne van, ahogyan a kiüresedő késő szovjet rendszer átalakult egyfajta új dzsungellé”.

RENDSZERVÁLTÁS MAGYARORSZÁGON

A rendszerváltás Magyarországon szűkebb értelemben Magyarország történelmének azon korszakát jelöli, mely során a magyar állam a pártállammal és annak kulturális, ideológiai relációival szakítva demokratikus állammá vált, s felszámolva az államszocialista rendszert, békés úton átalakult egy demokratikus, pluralista, köztársasági berendezkedésű, európai állammá. A rendszerváltást alapvetően az 1989-es évhez kötik, mivel ebben az évben történtek a legjelentősebb, legemblematiszababb események ezzel kapcsolatban (Magyar Köztársaság kikiáltása, Nagy Imre újratemetése, Kádár János halála), de mind az azt megelőző, mind az azt követő években számos lényeges mozzanat játszott szerepet ebben az eseménysorozatban.

A rendszerváltás előzményei:

Az 1980-as évek második felében egyre nyilvánvalóbbá vált a szovjet típusú szocializmus csődje. Az elaggott és a realitásokat mind kevésbé figyelembe vevő pártvezetés gyakorlatilag képtelen volt a kialakuló gazdasági és társadalmi válsághelyzetet kezelni. Az ország gyorsuló eladósodása következtében az államháztartás többször is közel került a pénzügyi csödhöz. A társadalom többsége a csökkenő jövedelmét túlmunkavállalásával egészítette ki. Az ún. második gazdaságon belül végzett önkiszákmányoló munka gyakorlatilag minden

csalásban megjelent. A napi 10-14 órai munka az egészségügyi helyzet romlását eredményezte. Ugyanakkor megindult a társadalom anyagi differenciálódása, és nőttek a vagyoni különbségek. A rendszer erősödő válságával párhuzamosan megkezdődött az ellenzék megszerveződése. Az első jelentős ellenzéki tanácskozási Monoron került sor (1985), ahol jelen voltak az akkori ellenzék és reformértelmiségiek vezető egyéniségei.

Kedvező külpolitikai fordulat:

Az 1980-as évek második felében egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a Szovjetunió elvesztette a nyugati világgal vívott fegyverkezési versenyt, és súlyosbodó gazdasági nehézségei miatt képtelen fenntartani a Kelet-Közép-Európában állomásoztatott több mint félmillió hadseregét. Gorbacsov és a pártvezetés a konfrontáció és a bezárkózás helyett irányváltást hajtott végre: átértékelte addigi védelmi politikáját, és szabad utat engedett a kelet-közép-európai országokban elindult társadalmi, politikai változásoknak.

Új politikai erők jelentkezése:

Az 1980-as évek végére kialakuló és megszerveződő új politikai-gazdasági elit egyre nehezebben viselte a gyengülő pártvezetés atyáskodását, felügyeletét. 1988-ra a Kádár János vezette MSZMP elveszítette mind a párttagok jelentős részének, mind a társadalom széles rétegeinek támogatását. A lakosság többsége gyökeres változásokat akart. 1987-ben Lezsák Sándor lakitelki házában megalapította a Magyar Demokrata Fórumot (MDF). 1988-ban ellenzéki szervezetek jöttek létre, a későbbi pártok előzményei: a Magyar Demokrata Fórum (MDF), a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) és a Fiatal Demokraták Szövetsége (FIDESZ). Az MSZMP-n belül a tagság egyre nagyobb része fordult a változásokat követelő reformer vezetők, Pozsgay Imre és Nyers Rezső felé. 1988 novemberében Németh Miklóst választották meg miniszterelnöknek. Németh Miklós a békés átmenet élére lépett. 1989. március 15-én Kádár Jánost leváltották, és a pártapparátus képviselőjét, Grósz Károlyt választották főtitkárrá. A miniszterelnökként már néhány óvatos reformot végrehajtó Grósz csekély, a rendszer lényegét nem érintő változtatásokkal kívánta megoldani a helyzetet. 1989 elején Pozsgay Imre nyilvánosan népfelkelésnek minősítette az 1956-os forradalmat. Az állampárt szétesésnek indult. A gazdaságban elindult a spontán privatizáció, melynek során a politikai-gazdasági elit biztosította helyét az új rendszerben. Nagy Imre és mártírtársainak újratemetésén (1989. június 16.) a közel 150 ezres tömeg nemcsak az 1956-os hősök emléke előtt tisztelgett, de jelképesen a Kádár-rendszert is eltemette.

A békés rendszerváltás:

Az ország népe békés rendszerváltást akart, amely megszünteti a pártállami diktatúrát, és a politikai jogok biztosítása mellett minden állampolgára számára szociális biztonságot is ad. 1989 nyarán kezdődtek meg a békés átmenetet előkészítő tárgyalások az MSZMP és az ellenzéki erőket képviselő Ellenzéki Kerekasztal (EKA) között. A tárgyalásokon az MSZMP és az EKA képviselői megállapodtak a békés átmenet sarkalatos törvényeiről és forgatókönyvéről (1989. szeptember). Az MSZMP beleegyezett az ellenzék által javasolt alkotmánymódosításba, a többpártrendszeren alapuló szabad választások feltételeinek megteremtésébe (pártok anyagi támogatása, választási szabályok stb.), és garanciát vállalt arra, hogy mindezeket az országgyűlés jóváhagyja.

Ezzel párhuzamosan az utolsó kommunista kormány Németh Miklós vezetésével hozzákezdett a pártállam intézményeinek lebontásához, a Szovjetunióhoz és a többi szocialista országhoz fűződő kapcsolatok átértelmezéséhez. Tárgyalásokat kezdett a szovjet csapatok magyarországi kivonulásáról (az egyezményt 1990 márciusában írták alá), és megnyitotta a határt a Nyugatra távozni akaró NDK állampolgárok előtt (1989. szeptember). A reformkommunisták (Pozsgay Imre, Nyers Rezső, Németh Miklós) megalakították a Magyar Szocialista Pártot (MSZP). 1989. október 23-án, a levert forradalom 33. évfordulóján a parlament alkotmánymódosítása nyomán kikiáltották hazánkban a harmadik köztársaságot.

Az ország népe számára szokatlan politikai harc, választási küzdelem bontakozott ki a sajtóban, a televízióban, a nagygyűléseken és a falragaszokon. Ez váratlan módon nem a régi hatalom képviselőivel szemben, hanem az új pártok között volt a legélesebb. A kérdésről kiírt népszavazáson (1989. november) eldőlt, hogy a köztársasági elnököt az új országgyűlés választhatja meg. A pártállam bukása után 1990 tavaszán tartották meg az első szabad választásokat, a szavazásra jogosult polgárok 65,77%-a adta le a voksát. A választást a

Magyar Demokrata Fórum nyerte meg, mivel az MDF nem tudta megszerezni a parlamenti helyek többségét, így másik két konzervatív pártot kellett bevonni a kormányba. Antall József vezetésével egy jobbközép koalíciós kormány alakult mely az MDF, FKGP (Független Kisgazda Párt), és a KDNP (Kereszténydemokrata Néppárt) koalíciójával alakult meg. Göncz Árpádot választották meg köztársasági elnöknek.

A parlament és a kormány működéséről a két legnagyobb párt, az MDF és az SZDSZ paktumot kötött. A kormányzás zavartalansága érdekében szűkítették azoknak a törvényeknek a körét, amelyeket csak a képviselők kétharmadának „igen” szavazatával lehet elfogadni (kétharmados törvények). A konstruktív bizalmatlansági intézmény elfogadásával pedig megerősítették a miniszterelnök politikai súlyát. 1990 őszén önkormányzati választásokat tartottak. A központi akaratot végrehajtó tanácsrendszer megszűnése és a helyi ügyekről önállóan döntő, széles jogkörű önkormányzatok megalakulása a rendszerváltás egyik legnagyobb jelentőségű eseménye.

1989-ben a Szovjetunió elkezdte csökkenteni a Magyarországon állomásoztatott katonái létszámát. Gorbacsov belátta, hogy a közép-európai országok a demokratikus útra lépnek, így nem látta szükségét a szovjet katonák magyarországi állomásoztatásának. 1991 június végére az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarország területét. Az Antall-kormány a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) és a Varsói Szerződés felszámoltatására törekedett. 1991. március 31-én érvényét veszítette a Varsói Szerződés katonai szervezete. 1991. július 1-jével teljesen érvényét veszítette maga a Varsói Szerződés is.

A szociális piacgazdaság kiépítése:

A rendszerváltás nyomán, Magyarországon megkezdődött a szociális piacgazdaság kiépítése. A cél egy piaci viszonyokon alapuló, de a kirívó visszasságokat állami beavatkozással tompító, a társadalom széles rétegei számára jólétet biztosító berendezkedés kialakítása volt. A rendszerváltás utáni első kormány mozgásterét azonban rendkívüli módon leszűkítették a megöröklött adósságból eredő fizetési kötelezettségek, a válságba került gazdaság és a hazai tőke hiánya. A politikai átmenet radikális gazdasági és társadalmi következményekkel járt együtt. A piacgazdaság megteremtéséhez, a gazdaság talpra állításához elengedhetetlen privatizáció ellentmondásos körülmények között ment végbe. A gazdasági szerkezetváltás jegyében egyfelől folyamatos volt az állami vagyon magánosítása, másfelől a gyors ütemben leépülő, nehézipari-centrikus szocialista nagyipart a kevésbé munkaerő- és nyersanyagigényes iparágak váltották fel, a veszteségesen működő gyárakat, üzemeket bezárták, mindemellett a mezőgazdasági üzemszervezete is alapvetően megváltozott: a termelőszövetkezetek helyett társas és egyéni vállalkozások jöttek létre.

Mindez magával hozta a munkaerőpiac, a foglalkoztatás átalakulását: a kilencvenes évek elején gyorsan emelkedett a munkanélküliség, több százezeren váltak munkanélkülivé, meredeken csökkent az aktív keresők száma és aránya. Ezzel párhuzamosan új társadalmi csoportok jelentek meg, többek között jelentősen nőtt a kisvállalkozók száma, kialakult a hazai nagytőkések csoportja, növekedett a társadalmi differenciálódás, a jómódúakénál gyorsabban nőtt a társadalom alatti rétegek és/vagy szegénységben élők száma és aránya.

Rendszerváltás a filmgyártásban

A rendszerváltással a szocialista, állami filmgyártás négy évtizedes története zárult le Magyarországon. Ezt a negyvenéves periódust egységes korszakként az állami filmgyártás kizárólagossága, a közvetlen politikai-intézményi kontroll és a centralizált, hierarchikus intézményrendszer jegyében lehet leírni. A negyvenes évek végén a fenti rendszer kiépítése nyitotta, úgy a nyolcvanas években annak leépülése zárta a korszakot. Alapvetően megváltozik a filmgyártás intézményrendszere. Mint művészi, kulturális tevékenységet továbbra is az állam finanszírozza, de magántőkéből is készülhet film. Az állami pénz elosztását az 1991-ben alakult Magyar Mozgóképek Alapítvány irányítja. További gyártó cégek jönnek létre, a korábbi stúdiók többsége más formában folytatja működését, számos új műhely jön létre/alakul pl. Duna Műhely, Inforg Stúdió. A filmkészítés fontos szereplőjévé válik az addig nem létező producer. Megszűnik a filmgyártás politikai felügyelete, azaz a cenzúra. Az egyoldalú ideológiai nyomás eltűnése hozza el a legnagyobb változást a magyar film történetében.

ÖTLETEK A FILM ÉRTELMEZÉSÉHEZ



Témajavaslatok

- Szomjas György élete, munkássága
- Grunwalsky Ferenc, Szőke András élete, munkássága
- A rendszerváltás
- A rendszerváltás társadalmi hatásai, az emberek életkörülményei
- Helyszínek (pl. Gólya presszó)

Gondolatok, tippek a beszélgetés elindításához a film előtt

- Korábban látták-e a filmet? Ha igen, fel tudnak-e idézni jelenetet és karaktereket?
- Milyen Szomjas György filmeket láttak eddig?
- Kinek milyen emléke van a rendszerváltás idejéről?
- Milyen a rendszerváltás idején készült és/vagy játszódó filmeket ismernek? Soroljanak fel pár címet, van-e köztük kedvenc, ha igen, miért? Kik rendezték ezeket a filmeket?

Beszélgetés a film után

- Mit jelent a film címe? Hányféle magyarázatot tudnak mondani?
- Mi a film alcíme? Mit jelent? (ld. Érdekességek)
- Jellegzetességei alapján milyen műfajba/műfajokba sorolnák a filmet? Indokolják meg, hozzanak példákat a filmből!
- Milyen körülmények között éltek a karakterek? Soroljanak fel jellegzetes tárgyakat, helyszíneket a filmből, amelyek a korszakra jellemzőek!
- Mely humoristákat ismertek fel a filmben? Soroljanak fel tőlük filmeket, tévéműsorokat!
- Hogyan kommunikálnak a szereplők és miért így?
- Hogyan élték meg Önök a rendszerváltást (ha van saját emlékük, ha nincs, mit hallottak róla)?
- Emeljenek ki 3-4 karaktert és jellemezzék őket!
- Hogyan jelenik meg a rendszerváltás a filmben?
- Szomjas György a forgatókönyvet részben akkori újságcikkekből írta. Idézzünk fel jeleneteket a filmből és írjunk belőlük újságcikket, illetve találjunk ki a cikknek címet.
- Mi a reklámok szerepe és jelentése a filmben? Soroljanak fel pár reklámot!
- A saját környezetükben ismernek-e olyan figurákat, akiket a *Roncsfilmben* látunk? Ha igen, milyen karakterek lennének a saját Roncsfilmjükben?

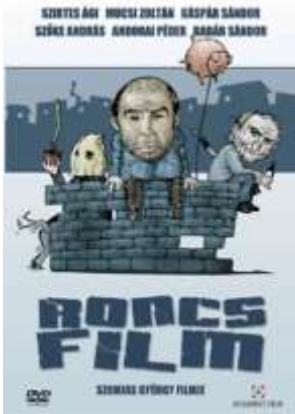
KVÍZ

- 1. Mi a beceneve Hunyadi Lajosnak?**
 - a. Kapa
 - b. Pepe
 - c. Lali
- 2. Mi a *Roncsfilm* alcíme?**
 - a. vagy mi van ha győztünk
 - b. mindenki mindenki ellen
 - c. csúnyák vagyunk és gonoszak
- 3. Ki ejt túsokat a filmben?**
 - a. ifj. Halász Jenő
 - b. Kisjuhász Béla
 - c. Joó Géza
- 4. Mi a neve a presszónak?**
 - a. Galamb
 - b. Bagoly
 - c. Gólya
- 5. Hogy hívják a disznót a filmben?**
 - a. Puci
 - b. Pici
 - c. Poci
- 6. Mitől volt sánta a Gizi?**
 - a. üzemi baleset
 - b. így született
 - c. autóbaleset
- 7. Melyik humorista nem játszik a filmben?**
 - a. Fábry Sándor
 - b. Markos György
 - c. Éles István
- 8. Melyik idézet nem hangzik el a filmben?**
 - a. Béla én vagyok!
 - b. Ez nem nemierőszak, ez rablótámadás!
 - c. Eltalálsz-e, édes fiam, mire gondolkodok én most?
- 9. Milyen történelmi esemény látható a filmben?**
 - a. a köztársaság kikiáltása
 - b. berlini fal lebontása
 - c. Nagy Imre újratemetése
- 10. Milyen játék miatt veszik össze a film elején Joó Géza Ádámmal?**
 - a. lovi
 - b. lottó
 - c. totó
- 11. Milyen reklám nem hangzik el a filmben?**
 - a. Coca-Cola
 - b. Posta Bank
 - c. Danone
- 12. Melyik színész játssza a házmestert?**
 - a. Badár Sándor
 - b. Szőke András
 - c. Rajhona Ádám

Megoldókulcs: (1-a; 2-a; 3-b; 4-c; 5-c; 6-a; 7-b; 8-c; 9-b; 10-c; 11-a; 12-b)

KÖNYVEK ÉS EGYÉB DOKUMENTUMOK

A KönyvtárMozi foglalkozásra való felkészülést segítő, valamint a film témájában megjelent dokumentumok listája



Roncsfilm (DVD) (Budapest Film)

1989-ben vagyunk, a kelet-európai szocializmusok összeomlásának nevezetes esztendejében. A színhely egy lerobbant, ételszagú lakótömb a VIII. kerületben, melynek központja a Gólyának nevezett kocsmá és annak közvetlen környéke, ahol az emberek összejönnek, isznak, verekszenek egy kicsit. Aztán hazamennek, és olyan dolgokat tesznek, amik lassacskán követhetetlenek: A házmester túszul ejti a feleségét, lánggra kap az olajkályha, kidurran a disznó... Hihetetlenül morbid és mulatságos helyzetek váltakoznak ebben a mára már kultikusnak számító filmben.

(www.bookline.hu)

Jávorszky Béla Szilárd: 80 Szomjas év (Kossuth Kiadó)

„A Kossuth- és Balázs Béla-díjas filmrendező, Szomjas György a 2021. április 7-én bekövetkező halála előtti hetekben - hét menetben - a diktafonomba mesélte az életét. Ezt a kötetet még együtt terveztük, de sajnos már egyedül valósítottam meg. Fontos, hogy szándékaim szerint ez nem emlékkönyv, hanem memoárkötet - a függelékben szereplő dokumentumokat leszámítva benne kizárólag Gyuri mesél. Úgy, ahogy ő látta, úgy, ahogy ő élte át, úgy, ahogy ő értelmezte a maga mögött hagyott nyolc évtizedet. Objektív alapokon nyugvó, de vállaltan szubjektív visszaemlékezés ez. A lényeg, hogy ez a könyv nem róla szól. Hanem az ő könyve, az ő története.” - J. B. Sz.

(www.lira.hu)



Szomjas György: Kopaszkutya és a többi – Filmnovellák (Kossuth Kiadó)

Talpuk alatt füttyül a szél, Kopaszkutya, Könnyű testi sértés, Falfúró, Roncsfilm, A Nap utcai fiúk, Puszta (egy el nem készült film). „Örömmel mondhatom, hogy ezek közül több kultuszfilmnek bizonyult, tehát a novellák is számíthatnak érdeklődésre. A filmírás folyamatából következően a novellákból és a forgatókönyv-változatokból néha tucatnyi készül. Most ezek közül válogattam ki a legalkalmasabbnak tűnőket. Az eredeti anyagban csak minimális húzást végeztem, mást nem változtattam. Szerintem ezekben a novellákban az az érdekes, hogy irodalmilag sajátos formát képviselnek, utalnak a később elkészült filmekre, de nem teljesen azonosak azokkal.” A kötetet látványos fotó- és plakátanyag illusztrálja, továbbá Bikácsy Gergely tanulmánya és Jávorszky Béla Szilárd kort idéző írása kíséri.

(www.bookline.hu)

Magyar filmrendezőportrék – szerk. Zalán Vince (Osiris Kiadó)

A *Magyar filmrendezőportrék* című kötet pontosan azt tartalmazza, amit a címe ígér. Nem akar filmtörténet lenni, nem akar a kortárs magyar film szisztematikus feldolgozása lenni. Azokat a jelentős magyar filmrendezőket akarja bemutatni, akik aktívan részt vesznek a kortárs magyar filmélet alakításában, akiknek alkotásai figyelemre méltók, nemegyszer vitára ingerlők. A kötet ily módon kíván értékeket közvetíteni, s nem tekint semmilyen protokoll-listára. Az írások összessége reményeink szerint emlékezetes lenyomatát adja majd a kortárs magyar filmnek. A kötetben szereplő rendezők: Almási Tamás, Enyedi Ildikó, Fehér György, Fekete Ibolya, Gothár Péter, Grunwalsky Ferenc, Gyarmathy Livia, Jancsó Miklós, Janisch Attila, Szabó István, Szomjas György, Tarr Béla. Az egyes írások szakértelemmel, érzékletesen megformált esszék, amelyek egyszerre nyújtanak hasznos ismeretet és élvezetes olvasmányt az olvasóknak. A kötet szerzői jeles kritikusok, írók: Báron György, Bikácsy Gergely, Forgách András, Gelencsér Gábor, Gervai András, Györffy Miklós, Kelecsényi László, Schubert Gusztáv, Stóhr Lóránt, Tarnay László, Vincze Teréz, Zalán Vince. A portrékat természetesen filmográfiák egészítik ki. (moly.hu)

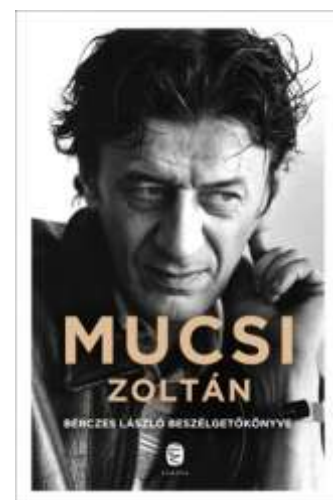


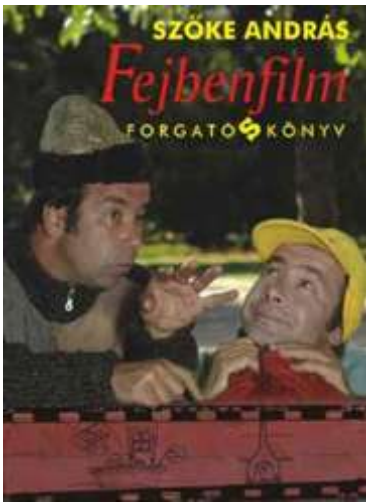
Gelencsér Gábor - Murai András - Pápai Zsolt - Varga Zoltán: Magyar filmek 1896-2021 (MMA Kiadó)

Az első összegző és áttekintő magyar filmtörténet - lexikon formában. Összesen 516 szócikkben 269 magyar rendező valamennyi filmtípust képviselő alkotását 15 szócikkíró ismerteti. A kézikönyv a filmeket bemutatásuk időrendjében, a korszak hazai és nemzetközi trendjei, valamint a politikai hatások kontextusában vizsgálja. A műveket egyedileg elemző-értelmező szócikkek hatásuk és jelentőségük szerint tárgyalják az alkotásokat, egyúttal adott rendező életművét és a magyar film alakulástörténetét is összefüggéseikben láttatják. A könyv fontos és hiánypótló olvasmány a laikus érdeklődők, a témával egyetemi szinten foglalkozók és a szakma képviselői számára. (www.lira.hu)

Bérczes László: Mucsi Zoltán (Európa Könyvkiadó)

Hogyan lesz az abonyi melósok gyerekéből, egy szakmunkástanulóból vezető budapesti színész, országos híró színházi előadások és tévésorozatok főszereplője? Milyen utakon és útvesszőkön kell keresztülvergődni ahhoz, hogy valaki azt csinálja, amit csinálni akar? Érzékeny és bizalmas beszélgetés életről, színészetéről. Kis színháztörténet, nagyszerű szereplőkkel, feltűnik Scherer Péter (Pepe), az elengedhetetlen társ, nagyszerű alkotók, Jancsó Miklós, Cseh Tamás. Kis családtörténet ugyancsak nagyszerű szereposztással. Hogyan lehet apának lenni, ha örökösen próbákra és előadásokra jársz, mit jelent felelősnek lenni gyerekekért, elvállalt feladatokért? Mennyi munka megy bele egy szerepbe, hány próbálkozás, hány kudarc vezet egy autentikus szerepmegformáláshoz? Aki felnyitja ezt a könyvet, nem pusztán egy beszélgetésbe, hanem egy sorsba lép. Egy férfi sorsába, egy színész sorsába, egy apa sorsába. Aki felnyitja ezt a könyvet, ajtót nyit a saját sorsára is. (www.lira.hu)





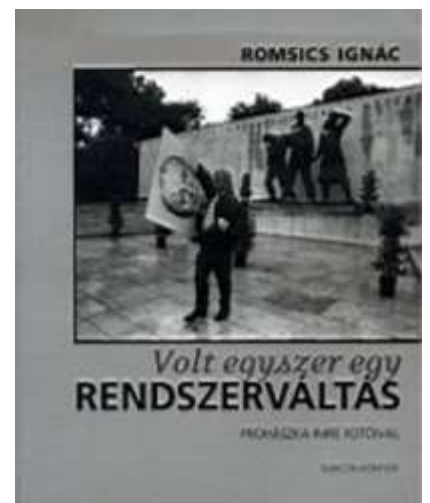
Szóke András: Fejbenfilm (Barrus)

A kiváló filmrendező, masszőr, humorista, a Művészetek Völgyének egyik szervezője első alkalommal írt könyvet, amelyben ráismerhetünk filmjeinek, „osztályfőnöki óráinak” sajátos stílusára. Szóke András fiatalon született, Szentesen, a Pólya utcában. Apukája hatására, aki szobafestő volt, elkezdett négy éves korában képeket festeni. Első alkotása egy gólyafészket ábrázolt felülnézetben. Ezután felnőtté vált. Ekkor színészkedett, filmeket rendezett - *Vattatyúk; Európa Kemping; Citromdisznó; Kiss Vakond; Ilyen az élet; Boldog lovak; Helyfoglalás, avagy a mogyorók bejövetele; Három; Tündérdomb; Zsiguli*, megtanult masszírozni. Mostanában rálépett a második gyermekkor felé vezető rögzös útra. Persze lehet, hogy még letér róla időnként egy-két kaland kedvéért. Az egyik ez a könyv, mely kísérlet egy új írott műfaj megteremtésére. Ez egy

mesebeli „fejbenfilm” forgatókönyv. Van kaland, van krimi, vannak elvarratlan szálak. Vannak következtetések, nyomozások és vannak benne fontos szereplők. De mivel mindez fejben történik, így az embert kevésbé köti, hogy vajon valóság az a valóság-e amit mindig számon kérnek rajta? (www.bookline.hu)

Romsics Ignác: Volt egyszer egy rendszerváltás (Rubicon-Ház)

Romsics Ignác a tudós precizitásával és távolságtartásával közelít közelmúltunk meghatározó eseményfolyamához, a rendszerváltáshoz. A kiváló történész-akadémikus bemutatja a legfontosabb okokat és előzményeket, kitérve a gazdaság állapotára, a társadalom közérzetére és a nemzetközi összefüggésekre. Ugyanazon folyamat két oldalaként érzékelteti az állampárt szétesését és az ellenzék megerősödését, pártosodását. Az átmenet jelentős állomásai közt tűnnek fel az első nagy tüntetések, 1956 átértékelése vagy 1989 nyarának két temetése. Ám 1990, a demokrácia első éve a sorsdöntő választások mellett újabb tüntetésekkel, botrányokkal folytatódik. A privatizációval járó problémák és a gazdasági-szociális válság elmélyülése jelzi, a politikai folyamat lezárható, a társadalom átalakulása azonban még hosszabb távon folytatódik. A kötet lapjain megelevenedő eseményeket a kitűnő sajtófotós, Prohászka Imre 200 felvétele teszi még érzékletesebbé. (www.libri.hu)



Kérdések és válaszok a rendszerváltásról (Napvilág Kiadó)

Hányféle ellenzéke volt a Kádár-rendszernek, és milyen volt a viszonyuk egymáshoz? Hogyan vált a rendszerváltás szimbolikus aktusává Nagy Imre és mártírtársai temetése? Kik és mit búcsúztattak Kádár János temetésén? Milyen hatása volt a nemzeti kérdés nyílt felvetésének a társadalomban? Mi volt a spontán privatizáció, és kik voltak a haszonélvezői? Miért nem született azonnal átvilágítási törvény, avagy hová lettek a besúgók? Hányféle ellenzéke volt a Kádár-rendszernek, és milyen volt a viszonyuk egymáshoz? Miért lett háromszögletű a Nemzeti Kerekasztal, és hány szintje volt a tárgyalásoknak? Hogyan került sor a köztársaság kikiáltására? Mivel nyerte meg a Magyar Demokrata Fórum az első szabad választásokat? Melyek voltak a sarkalatos törvények? A kötet Magyarország legújabb kori történetének egyik fordulatokban igen gazdag

eseménysorát, az 1987-1989 között lezajlott rendszerváltást igyekszik immár harmincéves távlatból vizsgálni, választ adni a mind a napig sokakban felmerülő kérdésekre és kétségekre. A hatalom és ellenzéke, a pártalakulások, a tárgyalásos átmenet, a gazdasági és égető társadalmi problémák köré csoportosított kérdések közül nem hiányoznak a nemzetközi viszonylatok, valamint az egyre sürgetőbb nemzeti-nemzetiségi kérdésekre adott válaszok a korszak avatott szakértőinek interpretálásában. (www.lira.hu)

FELHASZNÁLT IRODALOM, FORRÁSJEGYZÉK

<https://filmarchiv.hu/hu/aktualis/hirek/aki-kitalalta-a-magyar-westernt-szomjas-gyorgy>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Szomjas György](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szomjas_György)

<https://magyar.film.hu/filmhu/hir/meghalt-szomjas-gyorgy.html>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Grunwalsky Ferenc](https://hu.wikipedia.org/wiki/Grunwalsky_Ferenc)

<https://filmarchiv.hu/hu/aktualis/hirek/grunwalsky-ferenc-filmrendezo-hetvenot-eves>

<https://www.mafab.hu/people/ferenc-grunwalsky-158120.html>

<https://szinhaz.online/szirtes-agi-65-eves/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Szirtes Ági](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szirtes_Ági)

<https://www.theater.hu/hu/portre/szirtes-agi--645.html>

<http://nezomuveszeti.hu/mucsi-zoltan>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Mucsi Zoltán](https://hu.wikipedia.org/wiki/Mucsi_Zoltán)

<https://kultura.hu/mucsi-online-vendegseg/>

<https://deszkavizio.hu/gaspar-sandor-65-eves/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Gáspár Sándor \(szinművész\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Gáspár_Sándor_(szinművész))

<https://papageno.hu/szinhaz/2021/04/lenyebol-teremto-feszultseg-arad-65-eves-lett-gaspar-sandor/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Szőke András \(filmrendező\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szőke_András_(filmrendező))

<https://port.hu/adatlap/szemely/szoke-andras/person-1505>

https://www.filmvilag.hu/xereses_frame.php?&mod=kereses&cikk_id=154

<https://filmtett.ro/cikk/beszelgetes-szomjas-gyorggyel>

<https://jozsefvaros.hu/hir/75575/sosem-voltam-lazado-tipus-a-beke-embere->

[vagyok?fbclid=IwAR1W0Xcbk5ptQKtH4AUUFWrFGq0ImZnhq_9DIN1A6e4AqYFzPYUli6y66eg](https://jozsefvaros.hu/hir/75575/sosem-voltam-lazado-tipus-a-beke-embere-vagyok?fbclid=IwAR1W0Xcbk5ptQKtH4AUUFWrFGq0ImZnhq_9DIN1A6e4AqYFzPYUli6y66eg)

<https://filmarchiv.hu/hu/alapfilmek/film/roncsfilm>

<https://www.mmalexikon.hu/kategoria/film/roncsfilm>

<https://port.hu/adatlap/film/tv/roncsfilm-roncsfilm/movie-2131>

Jávorszky Béla Szilárd: 80 Szomjas év. – Budapest : Kossuth, cop. 2021. – p. 151-154.

Szomjas György: Kopaszkutya és a többi. – Budapest : Kossuth Kiadó, 2020. – p. 7-12., 134.

Schubert Gusztáv: Rejtőzködő évtized == <https://metropolis.org.hu/rejt-zkod-evtized-1>

Nagy Réka Sára: Körkörös romok. A magyar film és a rendszerváltás == Metropolis, 2010/4. – p. 48–58.

Varga Balázs: A magyar filmszakma és a rendszerváltás. Intézménytörténeti vázlat == Metropolis, 2010/4. – p. 10–19.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Rendszerváltás Magyarországon](https://hu.wikipedia.org/wiki/Rendszerváltás_Magyarországon)

<https://erettsegitetelekdiakoknak.blogspot.com/2012/05/rendszervaltas-magyarorszagon-1988-1991.html>

<https://wlovebudapest.com/cikk/2018/6/13/eddig-birta-elbontiak-a-golya-presszo-legendas-kis-epuletet-is-a-corvin-negyedben>

https://retromagyarfilmek.blog.hu/2020/03/29/szomjas_gyorgy_roncsfilm_vagy_mi_van_ha_gyoztunk

<https://filmtett.ro/cikk/magyar-szazhuszak-szomjas-gyory-roncsfilm-1992>

<https://filmtett.ro/cikk/es-megsem-a-rend-szer-vesztes-narrativai>

Az Internetes források megtekintésének ideje: 2022.05.04.

